

Noor Asharaf

Assistant Professor (Guest Faculty)

Dept. of Persian, MMHAPU, PATNA

Email: ashrafjnu@gmail.com

E-Content

Sem-1, Paper code: 102

Persian (M A)

Topic: Saadi Shirazi

مشرف الدین مصلح بن عبدالله شیرازی معروف به "سعدی شیرازی" یا "شیخ شیرازی" یکی از نویسندگان و شعرای مشهور ایرانی در قرن هفتم هجری قمری است. سعدی شیرازی شاعر و نویسنده بزرگ ایرانی قرن هفتم هجری قمری است. واژه سعدی از نام اتابک مظفرالدین سعد، پسر ابوبکر، پسر سعد، پسر زنگی گرفته شده و استاد سخن، پادشاه سخن، شیخ اجل و استاد، از القاب ویژه این شاعر بزرگ ایرانی به شمار می‌رود. عاشقان غزل و عرفان از آثار این شاعر بزرگ بسیار بهره برده‌اند. سعدی شاعر و نویسنده بزرگ ایرانی قرن هفتم هجری بوده که آوازه جهانی دارد. غزل‌های عاشقانه سعدی شهرت بسیار زیادی داشته و تمام آثار او به زبان بسیار روان و ساده سروده شده‌اند. سعدی بین سال‌های ۶۰۰ تا ۶۱۵ هجری قمری در شیراز متولد شد؛ البته برخی از صاحب نظران سال تولد او را ۵۸۵ هجری قمری ذکر کرده‌اند. از آنجا که اطلاعات دقیقی درباره زندگی نامه این شاعر بزرگ در دست نیست.

نام کوچک سعدی مصلح بوده که از نام پدر بزرگ پدری‌اش گرفته شده است. سعدی در سن ۱۲ سالگی پدر خود را از دست داد و در برخی آثار خود از پدرش به نیکی یاد کرده است. جالب است بدانید که سعدی خواهرزاده قطب‌الدین شیرازی است. قطب‌الدین شیرازی یکی از علمای ایرانی قرن هفتم بود که نقش مهمی در گسترش حکمت، فلسفه، علوم طبیعی، هنر و پزشکی ایفا کرد.

سعدی در جوانی در مدرسه نظامیه بغداد که مهم‌ترین مرکز علم و دانش جهان اسلام در آن زمان به شمار می‌رفت، تحصیل می‌کرد. او به تحصیل ادب، تفسیر، فقه، کلام و حکمت پرداخت. او در این مدرسه که مهم‌ترین مرکز علم و دانش آن زمان محسوب می‌شد در درس استادان معروفی چون سهروردی شرکت کرد. سعدی را سنی‌مذهب دانسته‌اند؛ زیرا در دوره‌ای زندگی می‌کرد که بیشتر مردم آن روزگار به ویژه در شیراز از اهل تسنن بودند. همچنین وی در مدرسه نظامیه بغداد تحصیل کرده است و هدف از تأسیس مدارس نظامیه، پرورش افرادی بود که فقه شافعی و کلام اشعری را تدریس کنند و پس از مدتی به‌عنوان خطیب به شام، مراکش، حبشه و حجاز سفر کرد. سپس به شیراز برگشت و تا پایان عمر در این شهر اقامت کرد.

سعدی مدتی را در شهرهای مختلف شام مانند دمشق و بعلبک به سر برده و به کار تدریس و موعظه مشغول بوده است. مسلم است که سعدی به حجاز، شام و آسیای صغیر سفر کرده است. با این حال نشانه‌هایی از سفر به هندوستان، ترکستان، غزنین، آذربایجان، فلسطین، چین، یمن و آفریقای شمالی هم در سروده‌های وی یافت می‌شود. اما به نظر می‌رسد که بعضی از این سفرها داستان‌پردازی باشند و به‌طور منطقی پایه نمادین و اخلاقی داشته باشند. یان ریپکا، سفر او به شرق ایران، شامل ترکستان و هندوستان، را بسیار بعید می‌داند. این جهانگردی که مورد اشاره خود سعدی نیز واقع شده است، به روایتی سی سال به طول انجامید.

سعدی اشعاری در وصف امام علی (ع) سروده است. همچنین در برخی از اشعارش به حضرت زهرا (س) و فرزندانش، توسل کرده است. شعر زیر از او در وصف امام علی است:

کس را چه زور و زهره که وصف علی کند	جبار در مناقب او گفته هل اُتی
زور آزمای قلعه خیبر که بند او	در یکدگر شکست به بازوی لافتی
مردی که در مصاف، زره پیش بسته بود	تا پیش دشمنان نهد پشت بر غزا
جوانمرد اگر راست خواهی ولی ست	کرم پیشه شاه مردان علی ست

استاد سخن در سال ۶۵۵ هجری قمری سعدی نامه یا بوستان را به نظم درآورد و یک سال پس از آن یعنی در سال ۶۵۶ هجری قمری گلستان را تالیف کرد. فاصله اندک میان جمع‌آوری بوستان و گلستان، نشان از تبحر و فرهنگ و ادب بسیار بالای این شاعر بزرگ دارد که قابل تامل است. او علاوه بر بوستان و گلستان، قصاید، غزلیات، قطعات، ترجیح بند، رباعیات و مقالات بسیاری سروده و نوشته که همگی در کلیات سعدی جمع‌آوری شده‌اند. سعدی از جمله شاعرانی است که با قرآن و حدیث آشنایی داشت و در آثار خود از آن بهره گرفت. او چه در نثر و چه در شعر، به آموزه‌های قرآنی توجه نشان داده‌است. او همچنین از احادیث محمد، پیامبر اسلام در اشعار خود استفاده کرده‌است. سعدی محدث زبردستی است که سال‌ها به معانی و مفاهیم احادیث نبوی اندیشیده و آن‌ها را بر چارچوب فکری خود منطبق کرده و مفهوم‌ها، مضمون‌ها و عبارتهای قرآنی را در گلستان، بوستان، قصاید و حتی در غزلیات سعدی به وفور می‌توان یافت.

تأثیر سعدی بر ادبیات فارسی، در ادبیات معاصر نیز مشهود است؛ برای نمونه، تأثیرپذیری پروین اعتصامی از سبک شعری و اصطلاحات سعدی، به خوبی دیده می‌شود. ابراهیم گلستان از جمله نویسندگان معاصر است که در سبک نویسندگی خود از سعدی تأثیر پذیرفته‌است؛ او در نثر خود از جملات دارای وزن عروضی، جملات کوتاه و آرایه‌های ادبی مانند جناس، استعاره و مجاز استفاده کرده‌است. محمدعلی جمال‌زاده، نویسنده و مترجم معاصر، گرایش مشهودی به ساده‌نویسی و کاربرد زبان عامیانه در آثار خود داشت. او در خلق آثارش، به گفته خودش، «در مقام ساده نوشتن، آنچه سهل و ممتنع می‌گویند و بارزترین نمونه آن گفته سعدی است» را در نظر داشته‌است. زبان جمال‌زاده، لحنی گزارشی و آمیخته با شوخی دارد و از شیوه حکایت‌نویسی متون کلاسیک مانند گلستان سعدی پیروی می‌کند؛ به طوری که نکات اخلاقی با لحنی اندرزگونه اما با استفاده از چاشنی طنز به خواننده انتقال داده می‌شود. محمد حجازی در داستان‌ها و مقالات خود از سبک و زبانی ویژه استفاده می‌کرد که انشایی ساده و آهنگین داشت و از ترکیب‌های غنایی سنتی آکنده بود. او از زبان سعدی در گلستان پیروی می‌کرد. سعدی بین سال‌های ۶۹۰ تا ۶۹۴ هجری قمری در شیراز درگذشت و آرامگاه او هم‌اکنون در شهر شیراز به سعدیه معروف است.